

Motion till riksdagen 2005/06:K398

av **Tuve Skånberg m.fl. (kd)**

Religionsfrihet i Sverige

Motionen delad mellan flera utskott

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om ett tilläggsdirektiv till den pågående Grundlagsutredningen om att utreda hur samvetsfriheten kan införlivas i Sveriges grundlag.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att frågan om förrättare av vigsel och registrering av partnerskap återförs till den pågående utredningen Äktenskap och partnerskap.¹
3. Riksdagen begär att regeringen återkommer till riksdagen med förslag om en lag som garanterar åsikts- och yttrandefriheten i enlighet med vad som anføres i motionen.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att det inte skall inrättas en ny skolform för konfessionella friskolor.²
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om inrättandet av en religionsombudsman.

¹ Yrkande 2 hänvisat till LU.

² Yrkande 4 hänvisat till UbU.

Fel! Okänt namn på

Motivering

Det har inte gått 20 år sedan det socialistiska, numera sammanfallna, östblocket fängslade och förföljde kristna ledare för att de gav uttryck för sin religiösa övertygelse. Även andra religiösa företrädare fick erfarit förföljelsen, men osedvanligt många britsar i fångelser, "sinnessjukhus" och sibiriska arbetsläger var reserverade åt kristna. Syftet var inte sällan att "rehabilitera" eller "bota" dem från deras religiösa åkomma.

I dag finns dessbättre växande kristna församlingar och frikyrkogemenskaper i det forna östblocket, ja, några av de nya huvudstäderna i öst är numera hemvist för de största frikyrkoförsamlingarna i Europa. Även om förföljelsen inte upphört helt, är öppenheten stor.

Samtidigt har den öppenhet som präglade det västerländska och svenska samhället under östblockets mörka år alltmer börjat tillslutas. Flera oroväckande tecken på att kristna, och personer tillhörande andra religioner, inom en snar framtid kan komma att både fängslas och förföljas i Sverige och övriga Europa – i syfte att "rehabiliteras"? – är synbara.

Förföljelsens syfte och utveckling

Cirka ett decennium före socialismens fall i öst beskrev den regimkritiske akademikern Igor Rostislavovich Shafarevich tidigare försök att skapa utopiska, socialistiska samhällen i historien. Samtliga kunde – liksom Sovjetunionen – i slutändan betecknas som misslyckade, men Shafarevich visade också hur de för att kunna växa fram hade antagit följande gemensamma egenskaper:

1. Religionen, som till sitt väsen står i ett motsatsförhållande till den utopiska staten, måste antingen underordnas statens syften eller förintas.
2. Det privata ägandet måste elimineras eftersom det ger människor en frihet som står i strid med den utopiska staten.
3. Familjen måste som institution försvagas och brytas ner för att den utopiska staten skall få framgång.

En bidragande orsak till att östblocket föll var just att religionen inte längre kunde underordnas statens syften genom den förre påvens framgångsrika kamp för sitt fädernesland.

I studiet av hur olika nationella förföljelser emot religiösa grupper vuxit fram har organisationen World Evangelical Alliance – som arbetar aktivt emot religionsförföljelser i bl.a. Asien och Afrika – kunnat påvisa ett mönster av upptrappning fram till öppen förföljelse.

Förföljelsen har sin linda i massmedial desinformation. I tidningsartiklar, radio- och tv-inslag fråntas minoriteten sitt goda rykte. Påverkade av det första steget är allmänheten inget stöd när förföljelsen går in i sitt andra steg: diskriminering. De som tillhör minoriteten betraktas alltmer som en andra klassens invånare utan samma legala, sociala, politiska och ekonomiska rättigheter som övriga medborgare. Diskrimineringen är till sin början passiv, men

övergår så småningom till att bli aktiv. Det tredje steget innebär öppen förföljelse och kan utövas av stat, polis, militär eller av extrema organisationer, paramilitära grupper och representanter för andra religioner.

Religionsfrihet – en mänsklig rättighet

Till försvar för religionsfriheten står de mänskliga rättigheterna, såsom de bl.a. kommer till uttryck i FN:s och Europarådets rättighetsförklaringar. Europakonventionen ingår sedan 1995 i svensk lagstiftning genom medlemskapet i EU. Rättighetsförklaringarna står som garantier för att mänskliga fri- och rättigheter inte ska inskränkas lagstiftningsvägen. Annars är det fullt möjligt för en stat att fullfölja övergrepp emot (delar av) befolkningen på helt lagliga grunder, vilket t.ex. Nürnberglagarna vittnar om.

Religionsfriheten är inte en perifer mänsklig rättighet utan en av demokratiens mest centrala. Till religionsfriheten knyter FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna ävenså grundläggande friheter som tanke- och samvetsfrihet. Artikel 18 i FN-deklarationen lyder: ”Envar har rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet. Denna rätt innefattar frihet att byta religion eller tro och att ensam eller i gemenskap med andra offentligt eller enskilt utöva sin religion eller tro genom undervisning, andaktsövningar, gudstjänst och iakttagande av religiösa sedvänjor.”

I Europakonventionen för de mänskliga rättigheterna framgår att var och en har rätt till religionsfrihet och att denna rätt innefattar frihet att utöva sin religion genom gudstjänst, undervisning, sedvänjor och ritualer. Enligt konventionen får inskränkningar av religionsfriheten enbart ske i lag och de måste vara nödvändiga bland annat med hänsyn till skyddet för allmän ordning, hälsa eller moral.

I regeringsformen 2 kap. om grundläggande fri- och rättigheter stadgas i 1 § såväl yttrandefrihet som religionsfrihet. Religionsfriheten är enligt svensk grundlag en s.k. absolut rättighet. Detta innebär att religionsfriheten såsom den definieras i RF 2 kap. 1 § – ”frihet att ensam eller tillsammans med andra utöva sin religion” – inte *får* inskränkas.

Ett exempel på hur högt andra nationer värderar religionsfriheten är den kommission som USA:s president Bill Clinton inrättade i samband med att en lag om internationell religionsfrihet antogs 1998. The U S Commission on International Religious Freedom övervakar den internationella utvecklingen för tanke-, samvets- och religionsfrihet, då dessa ses som särskilt värdefulla i ett lands utveckling och demokratisering.

Vikten av religionsfrihet

Sverige fick religionsfrihet så sent som för drygt 50 år sedan, 1951. Fram till 1858 gällde konventikelplakatet i Sverige, som förbjöd andra religiösa möten

Fel! Okänt namn på

än husandakten och Svenska statskyrkans gudstjänst. Sverige har en lång historia av att straffa oliktankande predikanter och pastorer med böter, fängelse och landsförvisning.

Sverige bedöms i dag allmänt vara världens mest sekulariserade land. Religiösa människor och grupper riskerar därför, i högre grad än någon annan grupp, att mötas av oförståelse och diskriminering i vårt land. Kunskap om och förståelse för religiösa grupper riskerar att bli en blind fläck såväl hos allmänhet som i offentlig maktutövning. Men religiösa människor och grupper har rätt att bli respekterade för sin tros- och samvetsövertygelse även i Sverige. Tyvärr finns det tecken på att religionsfriheten återigen riskerar att begränsas i Sverige.

Mot denna bakgrund är det av största vikt att Sverige vidtar kraftfulla åtgärder för att garantera religionsfriheten.

Samvetsklausul

När Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna införlivades i svensk lagstiftning 1995, innebär det att samvetsfriheten återinfördes i Sverige. Trots detta är samvetsfriheten svagare i Sverige än i många andra europeiska länder, bl.a. inom sjukvård och högskoleväsendet. På de flesta arbetsplatser fungerar personalens interna överenskommelser i realiteten som en samvetsklausul, men naturligtvis är detta inte tillräckligt i en rättstat. I verksamhet som utifrån en religiös eller etisk hållning är kontroversiell, bör staten naturligtvis garantera att kunskaps- och engagemanget hos alla de personer som funnit sin uppgift inom yrkesområdet ska kunna tas till vara. Regeringen bör därför genom ett tilläggsdirektiv till den pågående Grundlagsutredningen låta utreda hur samvetsfriheten ska införlivas direkt i Sveriges grundlag för att garantera samvetsfriheten även inom sjukvård och högskoleutbildning.

Vigselplikt

I promemorian "Förrättare av vigsel och registrering av partnerskap – ett gemensamt uppdrag" har Justitiedepartementet lagt fram ett förslag som innebär att regeringen vill tvinga borgerliga vigsselförrättare att även vara förrättare av partnerskap. Trots att det pågår en utredning om äktenskapslagstiftningen har regeringen valt att lyfta ut denna fråga för en skyndsam handläggning. Detta sker trots att frågan är av principiell vikt, och bl.a. kan påverka framtida beslut när det gäller kyrkans eventuella plikt att förrätta partnerskap. Förslaget innebär att muslimer, judar och kristna med en traditionell uppfattning i frågan om äktenskap inte längre har möjlighet att vara borgerliga vigsselförrättare. I praktiken innebär detta en inskränkning av den svenska religionsfriheten, och förslaget bör därför dras tillbaka.

Yttrandefrihet

Statens begränsningar av religionsfriheten sträcker sig inte bara till det offentliga livet utan når ända in i kyrkorummet genom den s.k. hetslagstiftningens begränsningar av yttrande- och åsiktsfriheten. Självklart skall uppmaningar till våld mot enskilda och grupper vara straffbart i lagstiftningen, men att införa ett yttrande- och åsiktsförbud i religiösa eller andra frågor är ett direkt angrepp mot demokratins viktigaste grunder. Att offentligt ge uttryck för en moralisk uppfattning på exempelvis sexualmoralens område är inte detsamma som att hetsa. Hetslagstiftningen riskerar även att inskränka själva kärnan i religionen, såsom nu kan komma att ske i Storbritannien. Där diskuteras en lag som skulle kunna göra det till ett lagbrott att hävda sin religions eller religionsstiftares exklusivitet. Dit vill vi inte att utvecklingen förs i Sverige. Regeringen bör återkomma till riksdagen med en lag som garanterar åsikts- och yttrandefriheten i Sverige.

Konfessionella friskolor

När konfessionella friskolor angrips riktar det sig inte bara emot religionens ställning i Sverige, utan även familjens. ”Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna” och ”FN:s internationella konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter” innebär att konventionsstaterna är förpliktigade att respektera föräldrarnas frihet att välja andra skolor än dem som inrättats av offentliga myndigheter och deras frihet att tillförsäkra sina barn en religiös och moralisk uppfostran i överensstämmelse med deras egen övertygelse. Samtidigt ska grundskoleundervisningen vara obligatorisk och kostnadsfri för alla barn. Nu har Utbildnings- och kulturdepartementet i ett utkast till lagrådsremiss med förslag till en ny skollag lagt fram ett förslag som i praktiken innebär att alla friskolor utom de med konfessionell undervisning ska omfattas av den allmänna finansieringen. Om förslaget blir verklighet kommer regeringen att göra sig skyldig till uppenbar diskriminering och allvarliga konventionsbrott. Därför bör regeringen avvisa Utbildnings- och kulturdepartementets förslag om inrättandet av en ny form för fristående skolor med konfessionell undervisning.

Religionsombudsman

I dag sorterar religionsfrihetsfrågor under Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, men DO har sin kompetens i frågor om etnicitet och inte religion. Mot bakgrund av utvecklingen i Sverige på religionsfrihetens område behöver de statliga ombudsmännen omgående kompletteras med en ny myndighet som får till uppgift att garantera religionsfriheten i Sverige. Religionsombudsmannen skulle få stor betydelse för såväl enskilda troende som känner sig kränkta och diskriminerade som för hela trossamfund. Det finns dessutom flera konkreta sakfrågor på religionsfrihetens område att arbeta med såsom manlig

Fel! Okänt namn på

omskärelse, kosher- och hallalslakt, frihet att förkunna m.m. Ett annat eftersatt område är undersökningar av hur utbredd diskrimineringen och kränkningen i dag är av religiöst övertygade människor inom yrkes- och samhällslivet.

Stockholm den 29 september 2005

Tuve Skånberg (kd)

Per Landgren (kd)

Mikael Oscarsson (kd)

Annelie Enochson (kd)